

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Klassrummet – en studievänlig plats?

Ingvild Berglund och Malin Svensson

LAU690

Handledare: Ingrid Grundén

Examinator: Björn Haglund

Rapportnummer: HT11-2920-013

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Abstract

Examensarbete inom lärarutbildningen

Titel: Klassrummet –en studievänlig plats?

Författare: Ingvild Berglund & Malin Svensson

Termin och år: Höstterminen 2011

Kursansvarig institution: Sociologiska institutionen

Handledare: Ingrid Grundén

Examinator: Björn Haglund

Rapportnummer: HT11-2920-013

Nyckelord: Studiemiljö, arbetsro, distraktioner, koncentration, ljudvolym

Problem

Dagens svenska skola är i ett blåsväder med problem på flera plan, bland annat arbetsmiljö. Vi har upplevt att arbetsron inte är tillräcklig och är med att påverka bland annat svenska elevers internationellt sett sämre resultat.

Syfte och frågor

Syftet är att genom eleverna ge en inblick i hur det är att bedriva studier i klassrummet där mycket distraktioner finns för att se vilken arbetsmiljö skolan erbjuder. Hur gör elever när de skall koncentrera sig i klassrummet? Hur upplever eleverna arbetsron i sin studiemiljö?

Material, metod och analys

Vi har utfört och använt kvalitativa intervjuer från fyra elever. Dessa elever intervjuades under 45 minuter var, där de beskrev deras dagliga klassrumsmiljö.

Resultat

Intervjuerna med eleverna gav resultat som visade att arbetsron i klassrummet inte alltid är studievänlig och att de behövde ta till egna åtgärder för att kunna bedriva inläring. Dessa åtgärder var till exempel att lyssna på musik, ta med arbetet hem samt själva tysta ner klasskamrater.

Förord

Detta examensarbete är en studie av hur elevers arbetsmiljö upplevs i skolan. Vi har utfört kvalitativa intervjuer med fyra elever för att finna svar i detta. Intervjuerna utförde vi tillsammans, och författandet av arbetet har utförts genom parallellt samarbete, främst genom mejlkontakt och med kompletterade fysiska möten för diskussion och konklusioner.

Tack till handledare Ingrid Grundén för stor entusiasm och hjälp!

Göteborg 2011-12-28

Ingvild Berglund

Malin Svensson

Innehåll

Inledning.....	5
Bakgrund	6
Tidigare forskning	6
Vad säger läroplanen?	10
Syfte och frågeställning.....	10
Teori och metod.....	10
Urval	11
Genomförandet.....	11
Analys och validitet.....	12
Resultat.....	13
Störningar i klassrummet vid lektionens början.....	13
Elever som stör varandra.....	14
Arbetsro när elever stör varandra	15
Städad kommunikation?	16
Lärarnas roll	18
Lärarnas upplägg	18
För att få eleverna att lyssna.....	19
Lärarens roll vid elevernas arbete	19
Okoncentration i klassrummet.....	20
Drömlektion/mardrömslektion	20
Vad är viktigast hos en lärare?	22
Läraren som ställer krav	22
Metod- och resultatdiskussion.....	23
Vår påverkan	23
Elevernas och lärarnas verklighet.....	23
Maktlöshet. Lyssnar någon?.....	24
Olika kunskaper.....	24
Elevernas andra hem	25
Ett socialt system.....	26
Vidare forskning	28
Referenslitteratur	29

Inledning

En vanlig dag i skolan skall börja. Eleverna står och väntar i korridoren på att läraren skall låsa upp klassrummet för att börja lektionen. Läraren kommer gående med nycklarna dinglande i handen och tio pärmar under armen. Vissa ler blygt till läraren andra står och hänger oentusiastiskt. Klassrummet låses upp och eleverna vandrar in till sina bänkar, småpratande om hur trist skolan är, vissa killar är lite mer högljudda och skojar med varandra.

Sorlet lägger sig inte utan fortsätter medan läraren gör sig redo vid katedern. Läraren skriver något på tavlan som av ytterst få uppmärksammas, hon vänder sig för att invänta deras uppmärksamhet. "Schhh schhh" hör man, och vissa ropar att "kan ni vara tysta!" Lugnet lägger sig och läraren inleder sin lektion.

I klassrummet står bänkarna på rad, en del av dem är nerklottrade. Eleverna sitter vid dem och vissa är djupt upptagna med sina mobiler. Lektionen går vidare till att arbeta med en uppgift och ljudnivån höjs igen genom elevernas prat. Frågor mellan eleverna om uppgifter och helgsplaner cirkulerar. Vissa börjar lyssna på musik i sina hörlurar, andra frågar efter datasalar. Det händer mycket på en gång.

Rapport efter rapport, mediauppslag och debatter talar om hur illa i det är skolan när det gäller bråkiga klassrum, betyg, betygsinflationer, lärares tinnitusproblem, låga löner, brist på ordning och så vidare. Skolan är minst sagt i ett blåsväder. Om det är så illa som media och rapporter visar, hur gör då elever för att hantera en skoldag? Hur upplever de sin klassrumsmiljö?

Eftersom vi som snart färdiga gymnasielärare, själva upplevt situationer i klassrum, där vi anser att det skulle vara svårt att bedriva studier, bestämde vi att vi ville ta reda på om elever i skolan måste ta till vissa strategier för att kunna bedriva studier i skolan. Det bästa sättet att ta reda på det var genom att fråga dem i intervjuer. I denna uppsats presenteras elevernas tankar om hur det är att bedriva studier i dagens klassrum för att få insikt i studievänligheten i dagens svenska gymnasieskola.

Bakgrund

Under vår verksamhetsförlagda utbildning (VFU) gjorde vi iakttagelser som att elever och lärare ofta kommer och går, att ljudnivån är hög, att elever ber om att arbeta hemma i stället för att komma till skolan. Ofta ansåg man själv att arbetsron inte var tillräcklig. Intresset för att veta hur eleverna upplever den reste sig därmed. För allt man vet är arbetsro kanske en generationsfråga; kanske dagens gymnasieelever gillar att det hela tiden händer saker som andra skulle kalla störande distraktion?

Samtidigt har man dock forskningsunderlag som visar att elever och barn, inte minst vuxna, blir stressade vid mycket oväsen. Man har elevers mätta kortisolvärden och klassrummens decibelsvärden som ligger på, ernligt folkhälsoinstitutet, oacceptabla nivåer, en så kallad kakofoni (samtalstörande ljud) som dock oftast är omtalad i samband med problem i café- och restaurangpersonalens arbetsmiljö (Statens folkhälsoinstitut 2011). Dessutom har vi de mycket uppmärksammade sämre internationella skolresultaten, som visar att Sveriges skola kunskapsmässigt gått från att vara bland de bästa till att vara bland de medelmåttiga.¹

Det är ytterst lite som gjorts när det gäller arbetsro och arbetsmiljö i de äldre elevernas gymnasieskola. Möjligtvis för att de lägre åldrarna tagit över betänkligheter över störande miljö, eftersom ljudvolymen generellt är högre ju lägre i ålder vi kommer. Vi anser dock att även om störande moment kan vara färre eftersom eleverna i gymnasieskolan är äldre och i viss mån vuxna, finns det fortfarande många störande moment som bör uppmärksammas.

Tidigare forskning

Stress, ljudnivåer och klassrumsmiljö har uppmärksammats genom flera perspektiv i forskningen, både i och utanför skolan. I skolan är det främst lärarens perspektiv som ges, elevens egna uppfattningar och tankar kommer något i bakgrunden.

När det gäller elevernas egna uppfattningar har vi som sagt funnit mindre omfattande uppgifter, men i en rapport av barnombudspersonen Lena Nyberg redovisas att nio procent av barnen tycker att de alltid får arbetsro i klassrummet. 44 procent får oftast arbetsro och 37 procent får det ibland. Tio procent uppger att de sällan eller aldrig får arbetsro. Dessutom ökade missnöjet med brist på arbetsro ju äldre eleverna var. Vilka årskurser Lena Nyberg undersökt framkommer inte (Nyberg 2006).

Brodow har gjort en undersökning som, likt vår undersökning, utgår ifrån eleverna. Han har använt sig av elever från högstadiet och gymnasieskolan. De har fritt fått skriva en uppsats om deras skolor och sedan har han tolkat och sammanställt resultaten. Resultaten visar att eleverna är missnöjda med undervisningen och att de inte lär sig något. Flera av dem som har invandrarbakgrund skriver om sitt missnöje när de förstått att elever i hemlandet nu kan dubbelt så mycket som dem (Brodow & Rininsland 2002:15). Majoriteten av eleverna menar också att de behöver en tiominuters paus när lektionen är två timmar lång. De kan inte koncentrera sig så länge. De skriver också om sitt missnöje med håltimmar som bara gör dem mer trötta (Brodow & Rininsland 2002:42).

Vidare skrev eleverna mycket om hur mycket de tycker om sin klass, om bra sammanhållning och att de i skolan får träffa sina vänner (Brodow & Rininsland 2002:57). Men uppsatserna visar även på problem med hierarkier och utstötning (Brodow & Rininsland 2002:62).

¹ Se t ex de internationella Pisa-resultaten:

http://www.pisa.oecd.org/pages/0,2987,en_32252351_32235731_1_1_1_1_1_1,00.html, hämtat 2012-01-13

Forskningen tar även upp problematiken som finns inom skola, samhälle och familj. Lärarens roll blir dubbeltydig när de nu mer och mer ska stå för trygghet och utveckling, samtidigt är det de som ska betygsätta och sortera (Brodow & Rininsland 2002:71).

Vad eleverna i årskurs tre, sju, nio, samt ett och två på gymnasiet, anser är arbetsro har undersökts i ett examensarbete. Arbetsro definieras där som "bra inlärningsmiljö" och examensarbetet konkluderar att eleverna upplever att de lär sig bäst när det är lugnt, tyst och alla är fokuserade. Dessutom nämner alla eleverna i examensarbetet att de stör sig på att andra elever stör. Hur mycket man stör sig på andra elever beror också på hans eller hennes sociala status då eleven lättare stör sig på klasskamrater om man inte känner sig fullkomligt trygg. Det finns alltså även en social aspekt med i bilden när det gäller arbetsro som eventuellt inte kan kopplas till ljud. Önskad nivå på arbetsro kunde variera något beroende på arbetsuppgift och ämne (Low & Nyman 2008).

Att nivån på arbetsron kan variera och att vi inledningsvis i denna uppsats föreslog att önskan om arbetsro kan vara generationsbetingat, har man dock forskning som motsäger rent biologiskt. Bland annat har man genom att undersöka elevers ögon-rörelsemönster kopplat till hur hjärnan tar han om informationen från olika ljud, kommit fram till att pupillstorlek visade att arbetsbördan på hjärnan minskade vid tystnad (Mossberg 2008).

Fysiska mätningar på bullernivå ger relevant information som fodrar vad elever och lärare tycker och känner själva. Siffror talar för sig själv som det heter, och decibelmätningar på bullernivå är därmed relevant i samband med arbetsro:

Arbetsmiljöverket uppmärksammar att lärare utsätts för mycket ljud och buller i samband med deras undervisning. Var tredje lärare anser att de minst en fjärdedel av tiden inte kan samtala i normal samtalston i klassrummet och detta p. g. a. ljud och buller. Vidare skrivs det att oljudsskador främst drabbar lärare som har praktisk-etiska ämnen och förskolelärare, fritidspedagoger och gymnasielärare (Arbetsmiljöverket 2002). Undersökningar har också gjorts om att lärare stör sig på prat och avbrytningar av elever som de anser stör undervisning och arbetsro (Samulesson 2008).

När det gäller ljudvolym i skolan finns rekommenderade riktlinjer. Socialstyrelsen rekommenderar en nivå på 30 dB som bakgrundsljud i klassrummet, och ljudet får inte överstiga 35 dB om eleverna skall kunna höra och förstå vad läraren säger. Om det finns barn med nedsatt hörsel bör ljudnivån vara ännu lägre. Samma värden rekommenderas av WHO (World Health Organisation)(Statens folkhälsoinstitut).

De Hörselskadades riksförbund (HRF) som redan nämnts, talar om kakofoni som står för störande volym som inte är direkt hörselskadande men som ändå påverkar koncentration och hälsa negativt. Kakofoni befinner sig mellan 40 och 80 på decibelskalan och värden upptill 80 decibel har mätts i klassrum i grundskolan (Arbets- och miljömedicin). I mätningarna framgår inte om gymnasieskolor även ingått i studien, men rapporten visar att två av tre lärare i undersökningen menar att ljudvolymen är ett problem. 57 procent anser att de har problem med att höra vad eleverna säger. Forskningen visar också på de negativa effekter ljudnivån har för elevernas inläring. Inläringen går långsammare, och de elever som generellt har svårare i skolan får i stökiga situationer ännu svårare att följa med i undervisningen (HRF: Kakofonien 2009:60-61).

Även Arbets- och miljömedicin (AMM) i Uppsala har gjort mätningar där de kom fram till att den genomsnittliga bullernivån i tre kommunala grundskoleklasser överskred 70 dB en fjärdedel av skoldagarna (Arbets- och miljömedicin). Statens folkhälsoinstitut (FHI) har gjort motsvarande uppskattningar (Statens folkhälsoinstitut). Samma undersökning visar till att

huvudvärk, trötthet och ökade kortisolvärden svarade till en högre bullernivå. Stress hos eleverna påvisades också genom att mäta blodtryck, puls samt kortisolvärden (Arbets- och miljömedicin). Dessa värden går inte ihop med socialstyrelsens rekommendationer (Statens folkhälsoinstitut).

Buller i skolan har också uppmärksammats genom åtgärdsförslag: I en motion till riksdagen av Eva Sonidsson och Jasenko Omanovic föreslås att skolorna kan bygga om skolorna med ljuddämpande tak och väggar (Sonidsson & Omanovic 2007). Åtgärder som detta har visat sig lyckat genom att eleverna blev mer nöjda samt att decibelvärdena blev lägre (Waye 2011:5-6).

Det finns även forskning som undersöker hur gymnasieelever och dess lärare upplever sin klassrumsmiljö, och hur deras önskade klassrumsmiljö ser ut. Här skiljer sig elever och lärare åt. Den önskade miljön är för eleverna långt ifrån hur de upplevde den. Eleverna klagade på obekväma stolar, starkt ljus som fick dem att få ont i huvudet, att klassrummet var fullt och att de inte ville sitta på rad i bänkarna (Arnesson & Leonardsson 2007:45). Eleverna önskade sig finare klassrum, att det skulle vara lite mer mysigt, med blommor, fina gardiner, bekvämare stolar, annan belysning exempelvis vägglampor och platsbelysning. De ville också ha alternativ till hur de skulle sitta. Egna bänkar de gånger de skulle studera själva, men även runda bord, när de skulle diskutera och prata med kamrater. Läraren var inte i fokus (Arnesson & Leonardsson 2007:52). När lärarna fick frågan, och skulle måla upp deras bild av hur de önskade sig klassrummet var fokus något annat. De ville ha struktur i klassrummet, med fokuserade elever som tittade rakt fram med läraren i centrum. Nästan ingenting om själva klassrummets utformning nämndes. Detta visade att eleverna enligt examensarbetet var mer öppna mot en förändring, medan lärarna verkade mer traditionella (Arnesson & Leonardsson 2007:51).

Samma studie tar även upp hur viktigt det verkar vara att låta eleverna ta del i klassrummets regler och även klassrummets utformning. Genom att låta dem ta ansvar för "sitt" klassrum och följa regler de själva satt upp tar de i större utsträckning ansvar för klassrummets miljö och ordning (Arnesson & Leonardsson 2007:12).

Internationella kunskapsmätningar, som enligt media och vissa politiker visar att Sverige har en sämre skola, är relevanta att diskutera. Enligt Åsa Avdic kan dessa tolkningar av Sveriges dåliga skola ifrågasättas. Hon menar att media och Jan Björklund tolkat dessa tendensiöst. Hon har frågat lärare om "kris-skolan" och skriver att inga lärare anser att deras skola är dålig, utan de tror alla att kris-stämpeln gäller andra skolor eller orter. Hon skriver att utifrån de olika internationella kunskapsmätningarna ligger Sverige på en generell nivå i allt från över genomsnittet i t ex OECD-resultat till "bland den övre tredjedelen" i andra internationella tester, när det gäller samtliga ämen (Avdic 2010: 278-282). Hon förstår att i viss statistik hamnar Sverige under genomsnittet, t ex i TIMSS Matematikmätningar, men menar generellt att Sveriges har en stabilitet som ligger över det internationella genomsnittet. Hon menar att man inte kan säga Sverige är bristfällig när det gäller skolordning eftersom hon refererar till 4000 elever som rapporterat trivs bra i skolan, och i internationella studier hamnar Sverige i topp när det gäller trivsel. Hon stödjer sig på statistik som visar att stölder, mobbing och våld är ovanligt i Sverige. De 160 rektorer som anmält och sammanfattat frånvaro och sen ankomst, visar ett högt resultat, men hon menar tillförlitligheten till dessa få 160 rektorer måste tas med en nypa salt, speciellt eftersom det är 4000 elever som säger att de trivs. (Avdic 2010:282-291).

Samuelsson är även bland dem som ifrågasätter medias syn på svenska skolan. Han har gjort en fältstudie bland lärare som jobbar med elever i årskurs sju, och där undersökt 49 lärares

perspektiv på störande elevers beteende. Lärarna håller med om att de kan störas av elevernas beteende under lektionstid, men det är av en mild grad. Samulesson slutsats är att medias bild är överdriven och inte går att känna igen vid hans fältstudie (Samulesson 2008:189).

Bland pedagoger som i större grad håller med om medias bild i motsättning till Samuelsson och Avdic, nämner vi här Gunnel Colnerud och Kjell Granström. De har låtit lärare besvara en enkät om deras arbetssituation, för att försöka få en bild av vilka elevbeteenden som upplevdes besvärande för lärare. Lärarna på gymnasieskolorna svarade att det mest störande beteendet eleverna hade var att de undviker att arbeta, elever som inte vill passa tider, prat samt elever som vänder sig bort från arbetet. Lärarna i undersökningen nämner också beteenden som kan uppfattas som personangrepp på lärare, så som olydnad, verbala skymfningar och handgripligheter (Colnerud & Granström 2002:105-107).

De många olika rollerna som en lärare tvingas på, t ex relationsrollen en lärare skall ha gentemot en elev, är också relevant att nämna i samband med den konkurrensinriktade skolan där privatskolor skapar konkurrens som gör skolan till ett företag som måste skaffa kunder. Dovemark skriver om konkurrensskolan där lärarkåren tvingas skapa en så tilltalande miljö som möjligt för att nå upp till ett visst antal elever och hindra minskade resurser för skolan. Detta leder till en större press på lärarna som måste tillmötesgå elevernas önskemål och individuella val (Dovemark 2004:87). Hon beskriver problematiken om det mycket frekventa "egna arbetet" som ställer mycket stora krav på elevens egna diciplin, samtidigt som läraren skall ge klara riktlinjer men även ställa det fria valet i centrum (Dovemark 2004:191).

Även Gunilla Granath skriver i avhandlingen *Milda makter!* om den intimiserande lärarrollen som står till bekostnad för lärarens ämneskunnsighet (Granath 2008:27). Hon skriver med stöd från Saugstad (2004) att krav på läraren som "kamrat, kollega, kontrollant, socialarbetare terapeut eller bedömare" gör lärarens roll suddig. Granath skriver också att relationen till läraren skapar en emotionalitet som elever behöver för att orka leva upp de förväntningar som ställs på eleven, där läraren blir en uppmuntrande personlig rådgivare (Granath 2008:166-178).

I boken "I trygghetsnarkomanernas land" skriver David Eberhard om den svenska misslyckade skolan. Han menar att skolans kravlöshet är ett stort problem som inte gynnar någon i det långa loppet. Med detta syftar han bland annat på inställningen att alla skall behandlas lika, efter den rättvisepincip som nu råder. Effekten blir då att det sitter en del begåvade elever som blir uttråkade, för att det är för lätt, och en del elever som tror att de kan mer än vad de senare klarar av. Detta för att det i skolan skulle kunna ses som kränkande om till exempel någon fick fortsätta på nästa sida i matematikboken, innan alla var klara. När de sedan börjar gymnasiet kan man, enligt Eberhard se en skillnad på elever som börjar första året nu och bara för tio år sedan. Lärarna måste idag sänka sina krav på gymnasiet, eftersom eleverna inte har med sig den kunskap de tidigare hade. Detta påverkar även senare universitetsstudier, resultatet blir att vi fortfarande har många elever som befinner sig på för lätta utbildningar, och en del som är helt uppfyllda av en malande stress för att de kommit in på en utbildning de egentligen inte klarar av. Genom den här utvecklingen är båda grupperna förlorare och båda grupperna blir chockade av vad som krävs. Ingen tjänar på lägre krav (Eberhard 2007:131-132).

Maciej Zaremba är inne på samma spår som Eberhard, och menar att det är uppenbart att skolan sänkt sina krav på eleverna, och att kunskapsnivån är lägre. En av frågorna som ställs i artikelserien om skolan, är om barnen lär sig mindre för att det krävs mindre, eller om kraven har anpassats till vad de egentligen klarar av. Men varför klarar då svenska barn av mindre än barn i andra länder? (Zaremba 2011:49). En lärare uttalar sig i artikeln och säger att om man

jämför invandrarbarnen som har en annan tidigare skolerfarenhet, med de svenska barnen kan man konstatera att det är de svenska barnen i årskurs nio som har förlorat hoppet. De är uppgivna och totalt likgiltiga inför skolan (Zaremba 2011:51).

Vad säger läroplanen?

Läroplanen säger inget specifikt om skolans uppgift angående arbetsro i klassrummet. Fokus i läroplanen ligger mer på demokratiska värden och mål som ska uppnås under gymnasieåren. Däremot nämns att skolan har ett stort ansvar när det kommer till att tillgodose alla elevers individuella behov. Som Dovemark, Granath och Ebenhard poängterar blir läroplanens krav att tillgodose varje individs behov eventuellt problematisk:

Varje elev ska få stimulans att växa med uppgifterna och möjlighet att utvecklas efter sina förutsättningar. Varje elev ska möta respekt för sin person och sitt arbete. Eleverna ska bli medvetna om att nya kunskaper och insikter är förutsättningar för personlig utveckling. Detta ska syfta till att grundlägga en positiv inställning till lärande och att återskapa en sådan inställning till elever med negativa skolerfarenheter” (Lpf 94 :1.2: 6)

Undervisningen skall dessutom vara likvärdig och ” arbetsmiljön i skolan utformas så att elever får tillgång till handledning och läromedel av god kvalitet samt andra hjälpmedel för att själva kunna söka och utveckla kunskaper, bland annat bibliotek, datorer och andra tekniska hjälpmedel” (Lpf 94:26:16).

Syfte och frågeställning

Då vi vet av erfarenhet, media och tidigare forskning att skolan har problem när det gäller klassrumssituationer och arbetsro, vill vi undersöka, genom att fråga elever på gymnasieskolor, hur deras klassrumsmiljö ser ut.

Undersökningen skall göras genom intervjuer med elever för att få en insikt och förståelse i hur eleverna gör när de skall bedriva inläring. Syftet blir således att undersöka hur elevernas ”arbetsmiljö” ser ut i två av dagens svenska gymnasieskolor.

- Hur gör de när de skall koncentrera sig?
- Var har de lättast att studera och bedriva inläring?
- Hur upplever eleverna sin studiemiljö i skolan?

Teori och metod

Intervjuer är den mest adekvata undersökningsmetoden för denna studie eftersom de ger fler möjligheter till insikt och förståelse än vad en traditionell enkätundersökning skulle göra. Intervjuer involverar ofta känslor, tankar och vibrationer som blir svåra att komma åt genom frågor som ställs på löpande band (Claesson 2009:60). Direktkontakten med intervjudeltagarna gör att man får större inblick i elevens tankar och känslor och ofta skapas en situation som ger möjligheter till nya infallsvinklar och ny förståelse (Claesson 2009:80).

Vi ansåg att det var bättre att vara två eftersom vi inte är några erfarna intervjuare. Risken att missa följdfrågor skulle, efter en timmes intervju, vara överhängande eftersom svaren krävde så pass mycket uppmärksamhet av den som intervjuade. Vi ville också vara två stycken för att minimera risken att intervjuerna skulle visa sig bli allför olika när vi sedan skulle

sammanställa dem, beroende på intervjuarens följdfrågor. Och med riktlinjer från Jan Trosts *Kvalitativa intervjuer* har vi under intervjuerna varit två intervjuare för att på så vis minska risken att gå miste om aspekter och infallsvinklar som den andra snappade upp. Dock var det en som var huvudintervjuaren, medan den andra iakttog och fyllde i vid behov (Trost 1993: 24).

Vi arbetade med kvalitativa intervjuer vilket gjorde att vi tyckte det var viktigt att frågorna, följdfrågorna och framförallt svaren fick ta tid. Vi var noga med att låta alla fundera och få tid att utveckla sina svar; och för att frågorna skulle komma naturligt samtidigt som man måste vara förberedd, övade vi in frågor inom vissa "områden" för att förhindra att samtalet hamnar i periferin av det tänkta ämnet. Även provintervjuer på elever som inte deltog i undersökningen utfördes (Trost 1993:25). Detta gjorde vi för att frågorna skulle passa bättre till vad vi ville få fram.

Urval

Fyra elever (två av varje kön), från två olika gymnasier valdes ut för intervjuer. En skola i innerstaden som har äldre arkitektur med högt i tak respektive en mer nybyggd skola, utanför centrum med lågt i tak. Aspekter som dessa är relevanta då utformningen av klassrummen och därmed akustiken i rummen kan ha stor betydelse för hur studievänligt klassrummet är (Sonidsson & Omanovic 2007). Valet av två olika kön var för att vi ville ha båda könen perspektiv då skillnader mellan killar och tjejer ibland har betydelse. Resultaten visade dock att båda könen hade liknande svar, varpå vi inte kommer diskutera könsskillnader vidare i uppsatsen. De elever vi blev tilldelade var alla från samhällslinjen med olika inriktningar.

Med tanke på uppsatsens omfång och tid att utföra den på, bestämde vi att fyra personer skulle vara nog för att få de kvalitativa svar vi sökte.

Vi sökte enbart elever som redan hade fyllt 18 år för vår intervju. Eleverna har därmed varit just elever i elva år, och har därmed lång erfarenhet av klassrumssituationer från lågstadiet till och med gymnasiet, vilket är en fördel när man skall mena och tycka till om skolan. Dessa elever skall även snart lämna skolan, och om några få månader ses de som fullvuxna medborgare i arbetslivet, och förväntas därmed äga viss kunskap. 18-årsgränsen gjorde även att vi undvek eventuella problem med godkännande från målsman.

Genomförandet

Skolor kontaktades genom mejl till rektorer och lärare, med informationen om vilka vi var och att vi önskade kontakt med myndiga elever för intervjuer. Vi fick slutligen genom vidarebefodrade mejl kontakt med fyra elever som vi bestämde träff med. Lärarna vi hade kontakt med och som tog fram fyra elever meddelade oss att fler elever var intresserade i fall behovet skulle finnas. De fyra eleverna var alla okända för oss.

Under intervjuerna fick vi på båda skolorna en ostörd plats att sitta på. Innan varje intervju startade frågade vi eleverna om det gick bra att vi spelade in samtalet. Vi klargjorde också varför det var bra att ha det på band (intervjuerna och svaren var långa), och vi förklarade tydligt att de skulle förbli anonyma, att skolans namn inte skulle nämnas, och att vår inspelning och deras svar inte skulle spridas vidare i den här formen. Detta enligt de forskningsetiska principerna inom humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning.²

En elev intervjuades åt gången under ca 45 minuter. Under intervjun var en av oss huvudansvarig för frågorna som ställdes medan den andre skrev ner tankar och kom med

² <http://www.codex.uu.se/texts/HSFR.pdf>. Hämtats 2011-12-05.

följdfrågor i fall det behövdes. Frågorna var öppna och eleverna uppmanades berätta ledigt för oss om deras upplevelser, då det var det som var intressant för oss.

De huvudfrågor vi utgick från var:

- Kan du berätta hur en typisk lektion ser ut?
- Läraren informerar om en uppgift ni ska lösa enskilt i klassrummet. Hur går du till väga för att bäst lösa uppgiften?
- Vad tycker du gör en bra lektion?

Beroende på vad eleverna svarade ställdes därefter lämpliga följdfrågor.

Analys och validitet

Alla intervjuer bandades. Vi lyssnade först bara igenom intervjuerna för att se hur allt lät, om allt lät klart, om vi hade lyckats hålla oss till ämnet och hur sammanhängande allt var. Vi skrev sedan ner intervjuerna, som renskrivet blev ungefär 16 sidor relevant intervjumaterial. Intervjuerna skrevs ner i den ordning eleverna hade talat vilket till slut gav en god översikt över vad som sagts. Materialet delades sedan in i kategorier och rubriker, och vi valde ut intressanta delar för uppsatsen, samt lyssnade åter igen på delar av intervjuerna i fall vi behövde få något förtydligt. På så vis bearbetades och tolkades intervjuerna.

Då undersökningspersonerna är relativt få, blir det naturligt att fråga om deras åsikter kan projiceras till en generell uppfattning som skulle kunna stå för alla eller flera elevers åsikter. Då våra undersökningspersoner av tillfällighet gick samhällslinjen, och därmed kanske hade fler likasinnade tankar, bör man ha i betraktelse att svaren kanske skulle se annorlunda ut om man frågat elever som går en annan gymnasielinje. Problematisering om elevers olika uppfattningar på olika gymnasielinjer beskriver Beach. Han skriver bland annat om skillnaden mellan elever som går naturvetenskaplig linje (Nv) och handelsprogrammet (Hp). Enligt Beach förekommer en större produktiv atmosfär bland Nv-elever än bland Hp-elever. Beach skriver om matematikundervisningen där Hp- elever ofta saknade böcker till skillnad från Nv-eleverna. Dessutom var det bland Hp-eleverna allvarigare problem när det gälde närvaro, punktlighet, provokationer och vulgärt språk.(Beach 1999:349-357). Detta bör hållas i åtanke när man läser resultaten. De fyra elever vi intervjuade gav mycket enhetliga svar och vi anser studien vara av relativt generell uppfattning bland elever på samhällslinjen, men det hade varit önskvärt att göra en större undersökning med fler undersökningspersoner. Som tidigare nämnts var vi dock tvungna att förhålla oss till storlek och tid på denna uppsats.

Det är också svårt med en mindre undersökning att ta hänsyn till faktorer som social bakgrund och vad detta skulle ha för effekt på deras svar. Då vi fann att social bakgrund (som vi inte frågade om, undersökte eller vet någonting om) inte ledde till stora skillnader i deras svar, problematiseras inte detta i uppsatsen.

Nedan följer resultatet som delas in två kategorier om det eleverna talade om: en om eleveras upplevelse i klassrummet, och en om hur läraren påverkar. Dessa kategorier kom vi fram till efter att vi lyssnat och sorterat deras svar.

Resultat

Resultaten av de fyra intervjuerna kommer här presenteras. Utifrån vårt syfte att undersöka hur eleverna upplever de olika skolklassernas studiemiljö, har vi delat in intervju svaren i två huvudkategorier: en om hur eleverna upplever arbetsron i klassrummet, och en om hur läraren har betydelse för - och påverkar arbetsron. Vi börjar med elevernas roll för arbetsron.

Störningar i klassrummet vid lektionens början

Frågor som kopplas till arbetsro ställdes till eleverna i olika sammanhang. Nedan kommer citat och utdrag från relevanta delar av det eleverna berättade om ämnet:

När det gäller arbetsro eller ”lyssningsvänlighet” fick vi mycket information av eleverna när vi frågade hur en lektion ofta såg ut i början:

- Int: kan du berätta lite hur det ser ut när lektionen börjar?
- Elev 2: A, det är mycket energi, mycket kärlek. Det är ganska mycket prat de...första fem-tio minuterna...men det brukar lugna sig efter att läraren sagt till ett par gånger.

Man får här intrycket att det är trevligt, och kanske inte så konstigt, lite ”stojigt” samt att det tar några minuter innan lektionen kommer igång. Att det tar lång tid innan lektionen kommer i gång är dock något som anses som ett problem enligt flera lärare, detta har dessutom uppmärksammats i media. En annan elev kunde ge intrycket att det är först efter att eleverna själva sagt till som lektionen kan starta:

- Elev 3: Det börjar med lite stök. Folk sitter och pratar och payar inte attention. Så ropar vissa elever ”tystnad!” Det brukar inte vara jätte men ibland är det riktigt stökigt. Jag tycker det är för stökigt ibland. I grundskolan var det jättestökigt men det har lugnat ner sig mycket nu.

Man får intrycket att eleverna här själva håller i en del av uppdraget att skapa arbetsro eftersom det är de som ber eller beordrar om tystnad.

Vi frågar vidare om det är mycket spring eller mycket rörelse i klassrummen och får av samtliga intervjudeltagare ett klart nej. På vår följdfråga om folk inte kommer försent eftersom det blir lika med spring eller rörelse i klassrummet, visar sig dock svaren annorlunda:

- Elev 4: Nej då blir det spring. Det händer ganska ofta. Det har ju hänt mig lite på sistone så jag kan ju inte säga något, men vissa kommer alltid sent, då blir jag frustrerad. Det stör ju att folk kommer in. Man tappar fokus och vissa klampar in och stänger inte dörren och läraren tappar fokus. Att jämt komma försent är respektlöst mot andra elever, och läraren också.

Eleven förklarar vidare att det bara är en lärare hon har som låser dörren så att elever som kommer försent inte kommer in förrän läraren är klar med genomgången. Hon uttrycker att hon önskar att fler lärare låste dörren och att knackningarna på den låsta dörren från utelåsta försenade eleverna är mindre störande än att de skulle släppas in. En annan elev uttryckte samma positiva syn på lärarnas dörrlåsningsmetoder men uttryckte att hon tyckte det var jobbigt att

lyssna på folks knackningar. En elev var däremot inte alls lika positivt inställd eller övertygad om störningsmomenten när det gällde förseningar:

- Elev 3: Jag är alltid i tid. Vissa kommer försent varje lektion varje dag. På historian får de som kommer försent vänta en kvart. Jag tycker inte det stör så mycket. Lärarna överdriver detta. Det är fem sekunder och då får man vädra ut lite vad man pratat om, man får en liten paus. Läraren pratar så mycket och man hinner inte sammanfatta.

Citaten om förseningar och utelåsningar avslöjar relativt mycket om klassrumsmiljön. För det första verkar det finnas stora problem med för sena ankomster eftersom lärarna tar till ”drastiska” åtgärder som att låsa eleverna ute från undervisningen. Att eleverna dessutom tycker detta är bra visar ännu mer på att det är åtgärder som behöver göras. Dock bidrar utelåsningen till nya störningsmoment som knackningar från elever som kommit försent och snopet försöker komma in. Dessutom vittnar sistnämnda citat ovan om att förseningar ger en möjlighet till ett enligt honom behövligt avbrott där man kan prata med en sidokamrat.

Elever som stör varandra

För att veta mer om hur studiemöjligheterna är vidare in i lektionen, både när lärarna har genomgång och när eleverna skall arbeta med till exempel en uppgift, ställde vi frågor om ämnet. I det stora hela tyckte eleverna att klassen var tyst när läraren hade sin vanliga inledande genomgång. Men en del undantag fanns:

- Elev 1: Ibland sitter det två tjejer bakom mig och pratar så jag hör inte vad läraren säger, så jag bara vänder mig om och ”tjejer kan ni vara lite tysta! Men prata lite lägre!” Det har bara hänt en gång men det händer.

Alltså får eleverna själva säga till elever som är upptagna med annat, och detta sker uppenbarligen utan att läraren sagt till, eller utan att lärarens tillsägningar har gett effekt. En annan elev uttrycker sig liknande:

- Elev 4: Om någon pratar under genomgången blir jag jättestörd, jag hör ju inte! Ibland säger inte läraren till men jag säger till. Ibland kanske det är saker som läraren inte hör som småviskningar.
- Int: Finns det alltid någon elev som säger till en annan att vara tyst?
- Elev 4: Många i klassen skulle inte våga säga till, men jag säger till.

Citatet visar att eleven faktiskt stör sig på även småviskningar som elever annars brukar tycka borde vara tillåtet. Dessutom får vi veta det ganska uppenbara att personer i klassen som tillhör en lägre ”social rang” förmodligen aldrig skulle våga tysta ner medkamrater som eventuellt stör inläringen och lektionen.

Sistnämnda citat ovan var dock något eleven inte uttryckte med en gång utan den informationen fick man lirka ut genom att be henne berätta mer. Bara några minuter innan uttryckte hon sig så här:

- Elev 4: om vi har genomgångar så brukar jag lyssna och anteckna, men de flesta antecknar inte vilket irriterar mig! Men jag märker inte att de stör. De pillar med något annat.

Eleven stör sig uppenbarligen på klasskamrater, vilket hon uttryckt genom att de stör henne med prat eller viskningar samt att de irriterar henne genom att hon känner att de kastar bort sin tid.

Mindre förvånande berättade eleverna, speciellt de som hade datorer i klassrummet, att de lätt loggar in på facebook, msn eller till och med ”cammar med någon, kanske från den andra klassen”. Dessa tre sysselsättningar gavs dessutom som skäl till att det var tyst i klassrummet. Facebook nämndes ofta i samtalen med alla fyra eleverna i samband med lektionerna:

- När vi jobbar så alla bara sitter och pratar fram och tillbaka och så, och så pratar man och läraren bara ”schyy, schyyy” och så skickar vi på facebook.
- Int: Händer det ofta att läraren tystar ner er?
- Asså det händer inte så ofta eftersom de flesta sitter med facebook och bloggar och så.

Arbetsro när elever stör varandra

Att ha en tyst arbetsmiljö skulle vissa hävda är det absolut viktigaste, särskilt när eleverna skall jobba själva. Vi frågade eleverna vad som händer efter att läraren delat ut en uppgift:

- Elev 3: Om jag sätter mig med en gång beror på ämnet. Det är lite prat först sedan sätter jag igång. Vi pratar kanske fem-tio minuter med varandra. De flesta sätter sig inte och arbetar. Oftast brukar man göra hälften sedan tjötar man lite. Det är inget spring, men alla pratar om random grejer, speciellt när vi ska jobba i grupp.
- Elev 4: Det brukar bli mycket prat efter en uppgift delats ut för folk frågar varandra om uppgiften. Man gör det om man inte förstått eller vill ha fler synvinklar. När vi har tre lektioner på att göra en uppgift kan man oftast prata på den första. Det är jättebra.

Eleven uttrycker att det är pratigt men att det främst beror på att eleverna talar om och utväxlar idéer med varandra angående uppgiften. Distractioner som facebook och andra sociala nätverk verkar ta mycket av elevernas tid för de som har datorer i klassrummet.

Eleverna uttrycker även att de ofta hjälper varandra; om det är för att göra klart uppgiften snabbt och utan ansträngning, så att man tidigare får lämna klassrummet är dock oklart. Samma elev som uttryckte detta kunde nämligen även tillägga att hon missat att uppgifter över huvud taget hade lämnats ut. Möjligtvis för att hon gjorde annat.

En elev yttrade att hon inte stör sig på att det är en viss volym i klassrummet, fast hon säger att volymen är hög då de skall jobba med uppgifter. Vi lirkade vidare med frågor om eleverna till exempel har musik i öronen för att förstå hur de kan arbeta så fokuserat när volymen är ett faktum:

- Elev 2: Jag brukar sätta musik i öronen när jag ska jobba ensam. Jag tycker det är skönt med musik, det har blivit en vana, men jag kan plugga utan, det är inga problem.
- Int: Varför är det skönt med musik?

- Elev 2: Ja, kanske lite så att man stänger ute lite det andra och man hör inte andras snack och man kan koncentrera sig.

En annan elev beskrev det så här:

- Elev 4: Om det är rörigt stänger jag av med musiken plus att jag inte hör vad de andra säger så då pratar jag inte själv. Om jag pluggar svenska brukar jag trycka förbi låtarna med svensk text och vice versa om jag plugga engelska. Jag kan inte koncentrera mig om någon sjunger på engelska om jag ska plugga engelska.
- Int: har du även musik på när du pluggar hemma?
- Elev4: Hemma har jag ingen musik för där är det tyst
- Elev 1: Hemma sitter jag tyst vid skrivbordet. Innan så pluggade jag bäst med musik, men nu gör jag inte det längre. Kanske med matte men inte om jag jobbar med text.

Citaten och svaren vi får på våra frågor vittnar om att det blir mer eller mindre nödvändigt att stänga ute de andra eleverna genom att ha musik i öronen. Att musik inte behövs hemma där det är tyst förstärker den hypotesen. Men kan även musiken orsaka störningar hos eleverna?

- Int. Har det hänt någon gång att du hört andras musik eller att någon har sagt till dig att sänka musiken i klassrummet?
- Elev 2: ja det har hänt att folk sagt till mig, läraren också.

När det gäller musik i öronen kan vi konstatera att eleverna har det som hjälp för att kunna fokusera, men också att det kan bidra till irritation hos andra som inte har musik då de spelar för högt. Åter igen är det ett faktum att eleverna blir tvungna att tillrättavisa andra elever i fall detta sker.

Städad kommunikation?

Eftersom alla eleverna beskrev att de tyckte om sina klasser och majoriteten av lärarna, ville vi veta på vilken nivå dialoger sker i undervisningen och i grupparbeten. Vi ville här veta om det till exempel ställs krav på att man ska räkna upp handen när man ska tala och dylikt. I några citat ovan har redan nämnts att elever ibland blir tvungna att säga till varandra att dämpa prat eller musik. Hur är det i övrigt?

Vi bad elever beskriva vad de tyckte vad bra med vissa lektionsmoment. Två elever som går på en skola där mycket av arbetet sker i så kallade basgrupper, beskrev entusiastiskt hur det gick till i sin skola. Basgrupperna är enligt eleverna grupper på ca tio personer som träffas två gånger i veckan för att göra uppgifter gemensamt. I dessa möten är lärare närvarande men är inte alls aktiva enligt eleverna. Basgrupperna har alltid en ordförande, en sekreterare och en tavelskrivare vilket eleverna verkar organisera fram själva.

- Elev 2: I basgrupperna går vi alltid en runda, men det är alltid någon som inte vågar prata och vi försöker pusha och säga ”kom igen jo du kan!” Vissa tysta säger att vi kan hoppa över dem så länge, men de som är tysta brukar skriva väldigt bra på läroplattformen. Vi har alltid en ordförande, en sekreterare och en tavelskrivare.

- Int: brukar det vara bra arbetsmiljö i basgruppsmöterna?
- Elev2: Jaja i basgrupper är det strängt, ingen facebook och så för alla har skrivit kontrakt som man måste följa annars kan det få konsekvenser. Det är stängt och alla är tysta. Man får inte prata i munnen på ordförande.
- Int: Räcker man upp handen då när man vill tala?
- Elev2: Nej nej nej det är dialog, ingen får avbryta ordförande.
- Int: Hur gör man för att visa till ordförande att man vill tala utan att avbryta då?
- Elev2: Ja... man kanske räcker upp handen eller så... pratar man men. Vi brukar byta ordförande så alla får testa.
- Int: Röstar ni fram henne eller honom själva då?
- Elev2: Öh...nej den som känner för det.

Eleven talar varmt om basgrupperna och verkar något förvånad på våra följdfrågor som kanske utmanar hans romantiska uppfattning om basgrupperna. Följdfrågorna ställdes eftersom möjligheterna till mobbing (vilket alltid har uppmärksammats som problem i skolan) eller att ”populärast tar mest plats” lätt blommar ut i tillfällena där eleverna skall genomföra arbete i grupp och läraren har en mer passiv roll. Varje arbete och varje grupp kräver ju en eller flera ledare, men intervjuerna gav intrycket att detta gjordes efter eleverna egna regler.

Dock uttryckte de två eleverna som deltog i skolan med basgrupper varma känslor om dem. De gillade dem för att det var mindre elever och det var lättare att komma till tals. Eleverna yttrade att det var fler som vågade yttra sig i basgrupperna än i det större klassrummet. Dessutom var det fler som vågade ställa frågor till varandra om de inte förstått uppgiften, ifall de inte vågade fråga läraren. Man kunde förklara med egna ord enligt eleverna själva och det är många som känner sig mer bekväma i basgrupper än i klassrummet.

Det är också träffande hur måna eleverna verkar vara måna om att alla ska vara med och att man inte skall tala i munnen på varandra – och ändå blir de närmast förvånade, precis som att det var något helt främmande, när vi frågar om handuppräckningar. Det är också intressant att han säger med en självklar känsla att det helt klart är bra arbetsro i basgrupperna eftersom där är det *strängt*.

I det stora hela uttryckte eleverna att de gillade att diskutera, och många tyckte att de lärde sig bra genom diskussioner samt att det är roligt. Dock tyckte de inte att diskussioner i smågrupper var att föredra framför helklassdiskussioner med en lärare som ledare. Så här sa eleverna om ämnet:

- Elev 4: det är svårt att koncentrera sig för alla pratar, jag gillar inte smågrupper för det blir bara rörigt. Alla får inte prata heller utan det är alltid en i varje smågrupp som presenterar det vi kommit fram till. Men jag förstår att läraren föredrar smågrupper för att få fler att prata. Det kan bli hetsigare i helklassdiskussioner eftersom i smågrupper kommer man oftast fram till en gemensam sak att presentera som svar. Då säger inte alla vad de menar. Det är

roligare med helklassdiskussioner. Men det är nästan alltid samma som säger något under helklass.

- Int: Hur går en sådan diskussion i helklass till; räcker man upp handen?
- Elev4: (tänker) Om man har något att tillägga till det en annan har sagt räcker man inte upp handen, då måste man liksom säga med en gång.

Att elever gillar att diskutera viktiga ämnen och yttra sin mening om vad just de själva tycker är inget nytt, men de verkar vilja att det skall ske under ordnande former. Information om hur de gick tillväga för att åstadkomma en städad samtalsform var inte lättillgänglig utan man var tvungen att lirka samt fråga dem rakt ut om de räckte upp handen eller om de talade mer i en dialog.

Lärarnas roll

Vidare går vi nu in på kategori två, alltså lärarnas betydelse och påverkan.

Att lärarens roll är viktig förstod vi snabbt under intervjuerna. Mycket av det eleverna talade om, handlade snart om lärarna, deras sätt att vara, sätt att undervisa, och hur de hanterade olika situationer i klassrummet.

Lärarnas upplägg

Alla deltagare i studien verkar ha samma bild av hur läraren lägger upp lektionerna. Det är alltid vad de ser som en genomgång i början av lektionen, och sedan är det förhoppningsvis eget arbete (här menas allt mer praktiskt elevarbete inte bara enskilt arbete). Ibland händer det att det bara är genomgång (föreläsning) hela lektionen vilket inte är något någon av eleverna här tyckte om. De upplever att lektionerna ibland är för långa, och att vissa lärare inte tar hänsyn till detta. Eleverna menar att de behöver pauser när det är mer än en timmes lektion, annars blir de för trötta. Delas då inte heller lektionerna upp med flera olika moment orkar inte eleverna lyssna längre. Detta leder till, säger eleverna, till okoncentration, och att de börjar göra något annat än att lyssna. En av eleverna säger vid frågan om upplägget:

- Elev4: Asså, oftast tycker jag det är bra att de bryter av, oftast blir man så trött och uttråkad av att bara sitta och lyssna.

Läraren är inte alltid medveten om detta eftersom det fortfarande kan vara tyst i klassrummet, det ser fortfarande ut som de antecknar på sina datorer, men egentligen har de gått in på facebook, sitter och bloggar, eller något liknande. På detta sätt kommunicerar elever med varandra och omvärlden under lektionstid, men på ett sätt som är svårt att upptäcka som lärare. En del kan även sitta och småviska vilket de elever som fortfarande antecknar upplever som störande, men det kan också vara svårt för läraren längst fram att höra.

Man skulle alltså kunna säga att ett tyst klassrum inte alltid är det bästa klassrummet för inläring i dagens samhälle. Eleverna har med dagens teknik flera möjligheter att sysselsätta sig med annat när de inte orkar lyssna mer. Och eleverna menar att det finns en del knep som läraren kan använda sig av, förutom att bara bryta av lektionen i delar, som gör att de orkar följa med under hela lektionen.

För att få eleverna att lyssna

För att läraren skall kunna göra en genomgång intressant krävs det att genomgången inte är för lång, max tjugo- till trettio minuter, och att de inte bara står och pratar. De skall gärna göra något, anteckna på tavlan eller använda PowerPoint, det spelar inte så stor roll vad det är, men något instrument som gör att det går att fokusera på något specifikt. Om läraren även kan ”dra ner” ämnet till något som de kan relatera till, eller få in dem i berättandet tycker de oftast att de är roligt, få de att handla om dem:

- Elev1: Asså om han.., vi asså.., vi gillar när han typ säger det här är en riktig historia, då vi ba` vad har hänt, man läser nåt, någon vänder sig om, asså jag känner han här, jag har varit med om det här, han är min granne. Typ vi kolla på en film om en kille som hade narkotikamissbruk, så kände typ en tjej i klassen han, och alla satt så här... intresserade du vet.

Något alla elever uppskattade var också när det fanns pauser i genomgången, där läraren frågade eleverna om vad hon precis sagt, och även eleverna fick ställa frågor om saker de kanske inte förstått, eller ville ha en bättre förklaring på. Sedan fortsätter genomgången, och på detta sätt blir det aldrig för mycket i slutet att fråga om, och man har inte hunnit glömma av något man ville veta.

Alla elever verkar nöjda med upplägget med genomgång/information och sedan eget arbete, men det hade av vissa lärare kunnat utföras bättre.

Lärarens roll vid elevernas arbete

När sedan genomgången är över, går man över till att arbeta med uppgifter. Detta kan se ut på olika sätt, läsa en text och ha diskussionsfrågor eller dylikt som ska besvaras, projektarbete, eller grupparbete. Det var ofta här det börjades pratas lite, om vad man ska göra, de som inte lyssnat frågar sina kamrater, eller så sätter man sig i grupper. Läraren går då oftast runt och hjälper till och lyssnar på vad som sägs. Läraren lämnar inte ofta klassrummet, och i så fall är det bara för att hämta något. Eleverna föredrar när de känner att läraren går runt och är aktiv. En elev nämnde att läraren satt vid katedern och gjorde annat, men ofta var de mer aktiva:

- Int: Vad gör läraren när ni arbetar?
- Elev4: Brukar vara kvar i klassrummet, men vad dom gör har jag inte så bra kolla på, jag brukar ju göra uppgiften.
- Int: De går inte runt och är med?
- Elev4: Jo, asså ibland gör dom ju det. Beror på vad det är för lärare och vad det är för ämne. Ofta gör dom det.
- Int: Är det bättre?
- Elev4: Ja, asså det är ju bättre att dom är där så man kan fråga om hjälp och så dom kan kolla att man verkligen jobbar och så.

Två elever i undersökningen upplevde klassrummet som ”ganska stökigt”. Det har blivit bättre än vad det varit tidigare, men det är fortfarande stökigt. En elev säger också att ”det är stökigt, men lärarna är för trötta för att hålla på och säga till hela tiden”. Samtidigt pratar alla

fyra elever om eget ansvar. Det finns gott om tid att göra uppgifterna på, och lärarnas planering är bra. Alla upplever sina lärare som organiserade och väl förberedda inför lektionen. Det de menar är att det är deras eget ansvar om saker ska bli gjorda, om de lyssnar och antecknar, eller ens medverkar på lektionen. Det är bara tröttsamt om läraren tillbringar halva lektionen med att säga till folk att sluta vara ute på facebook, för både eleverna och för läraren. Ibland orkar de inte koncentrera sig, det är sent, de är trötta, de är hungriga, de vill hem, då menar eleverna att de gör ett medvetet val: De gör resten hemma på kvällen i stället. Om de då inte stör för mycket, behöver inte läraren känna ansvaret att uppgiften ska hinna bli klar.

Okoncentration i klassrummet

Två av eleverna upplevde att det främst var två orsaker till att de blev okoncentrerade eller uttråkade på lektionen. Det första var när uppgiften efter genomgången var för lätt. Det kändes inte då stimulerande att sätta sig och jobba. Det andra var när det var för svårt, och läraren inte tog det tills sig:

- Elev1: Asså, det blir mer prat i klassen när man känner asså, jag kan det här, jag har redan gjort det här, jag sitter med en tjej ”har du också gjort det här?” ”jag vet, jättelätt eller hur?” Det är då man pratar. Eller om det är tråkigt, om man inte förstår, kan.. då blir det bara för mycket. Då blir man tyst.

De kunde säga under genomgången att de inte förstod, att det var för svårt, och läraren säger då emot dem ”Nej då, det här förstår ni, det är inte svårt”. När uppgiften sedan kom ut, utan att läraren hade försökt att få dem att förstå på något annat sätt, blev det oftast att de inte arbetade så mycket mer den lektionen. De vände sig om till kamraterna och pratade om annat. En av de andra eleverna vi intervjuade upplevde också detta som frustrerande. Förstod man inte under genomgången, kunde halva lektionen gå ut på att sitta och vänta på att få hjälp av läraren. Då blev det också automatiskt att man frågade sina kamrater i stället. Vilket inte behöver vara fel, men det bidrar ju till det ”stökiga” klassrummet. I detta läge upplevde eleverna att det var dumt att inte försöka arbeta mer på lektionen, väl hemma förstod de ju fortfarande inte vad uppgiften handlade om, och då fanns inte läraren där.

Drömlektion/mardrömslektion

Våra deltagare tyckte alla om att ha diskussioner i klassrummet. De uppskattade mest när de var en öppen stor diskussion som läraren på ett sätt höll i, även om ordet var fritt. Då fick man säga sin mening och alla kunde få komma till tals. Stämningen kunde dock bli hetsig och högljudd, och en av eleverna sa att hon förstod att läraren ändå ibland valde att ha gruppdiskussioner i mindre grupper. Detta för att även de som var lite tystare eller blygare kanske lättare skulle våga säga sin åsikt. Hon själv gillade inte smågrupper, eftersom det blev lätt att man pratade om annat när läraren inte hörde, och det blir inte en rättvis bedömning. En del kanske inte bidrar alls, och det är ändå bara någons åsikt som det i slutändan redovisas för. I den andra skolan sa en av eleverna att de oftast jobbade med grupparbeten och smågrupper, för att det var så man arbetade på universitetet, och lärarna och skolan arbetade med dem på det sättet för att de inte skulle få ”en chock”, när de skulle studera vidare sedan.

När vi frågade eleverna om hur en drömlektion/mardrömslektion ser ut, handlade det nästan bara om läraren, hur läraren var, och hur upplägget var.

Upplägget fungerade som tidigare nämnts ofta bra, förutom för långa genomgångar utan fantasi. Även brist på raster var på minussidan. Alla upplevde att det var svårt att koncentrera sig på långa lektioner om de inte fick någon paus. Och då blev det inget gjort på den lektionen. De kunde fråga läraren om paus men lärarens svar kunde vara något som att ” ja ni

skall få paus efter detta” Men sedan blev det aldrig någon rast. Eller så kunde läraren säga ”nej, ni klarar detta utan rast”

En del lärare hade genomgångar utan att fråga eleverna någonting under tiden, och de ville inte bli avbrutna i sin genomgång av elevernas frågor. Detta gjorde det svårt att följa med och skriva ner allt korrekt, vilket gjorde att man inte fick tillgång till allt som läraren sa. De undrade också varför många lärare var så seriösa och allvarliga hela tiden. Mardrömslektionen var en lektion där läraren var på grinigt humör, trött, och gjorde stort väsen av en bagatell på grund av detta. Det skulle vara en sen lektion med bara genomgång, en elev hade en mardrömslektion en gång i veckan där det var två- och en halv timmes genomgång varje gång sent på eftermiddagen, utan paus:

- Elev4: man vill bara åka hem och sova, och man vill absolut inte tänka på (ämnet). Det är inte bara jag som känner så, asså det är ju hela klassen.

En annan elev säger på frågan om han kan beskriva en mardrömslektion:

- Elev3: En jättetråkig genomgång där man bara sitter och lyssnar hela lektionen, på den längsta lektionen på dagen och sen är det kanske någon som gör någonting, pillar på någonting och läraren blir irriterad på den personen, och så blir det en jättstor diskussion om varför inte eleven ska tugga tuggummi under lektionen till exempel. Vi har haft ett sånt scenario där läraren faktiskt blev jättearg eleverna kallades respektlösa och oambitiösa och såna grejer liksom, bara för att han satt och tugga tuggummi. Det är faktiskt en mardrömslektion när en lärare som faktiskt är jättetråkig och dryg hackar på en elev för att man gör någonting vid sidan om lektionen. Då kommen man ut från lektionen och tänker jag hatar den läraren, orkar inte gå på hans lektioner.

Eleverna själva skulle i detta scenario också bidra till den dåliga lektionen, genom att vara okoncentrerade, prata mycket med varandra om saker utanför skolan, och syssla med annat.

Den bättre lektionen, som de fick berätta om, var också en lektion som de tog från deras verklighet. Läraren kommer in på gott humör, pratar lite vardagligt med eleverna, är personlig med dem. De fem första minuterna pratar man bara av sig lite med läraren, som är rolig och kanske till och med drar ett skämt, pratar lite om vad man gjort i helgen, vad läraren gjorde. Läraren är ändå den som håller i det hela, och håller dem i schack och säger till om exempel ett skämt går för långt eller något liknande. Sedan efter några minuter, säger läraren till att ”nu är det slutsnackat, nu börjar vi”. Genomgången är intressant med flera moment, han kan prata lite, skriva lite, använda PowerPoint eller bilder. Och innehåller den till exempel bilder, kan läraren gärna ha med sig eget material, som egna bilder, eller kanske ha gjort något lite underhållande med bilderna, så eleverna ”hajar till” och tycker det är roligare att titta, eller göra något oväntat:

- Elev3: Han gjorde detta en gång, han liksom, han bara sa tyst och stirrade på liksom den där grejen, så sa han en punkt, så blev alla tysta och bara satt och mediterade en kvart eller vad det nu var. Det var faktiskt jätteroligt.

Sedan fortsätter man inom en kvart med eget arbete eller liknande. De elever vi intervjuade verkade alla ändå tycka om den delen mest, den då de fick jobba med eget, det praktiska. En av killarna ville ha ännu mer av det praktiska, blev lätt uttråkad av den delen som är mer som en föreläsning.

Nu kan det låta som att eleverna bara vill bli underhållna, men så visade det sig inte vara. De uppskattade personlighet, men de ville ändå få ut något av lektionen. Det värsta de visste var att komma ut från en lektion som inte hade gett dem något alls.

Eleverna sa också att de föredrog lektion framför håltimma. Det var mest bara segt att vänta i flera timmar på att en lektion skulle börja, och när vi frågade dem vad de gjorde på håltimmarna, blev det olika svar. En av eleverna sa att hon brukade sitta och plugga på café med sina kompisar. De andra sa först också att de brukade studera vid dessa tillfällen, ibland, men sedan framkom att en del åkte hem, eller gick och åt i bamba. Det som framkom var att de i alla fall inte brukade studera på dessa håltimmar.

Vad är viktigast hos en lärare?

Det som var viktigast med läraren var deras personlighet, de utgår uppenbarligen från att alla lärare är kunniga inom sitt område, och ingen sa något om deras kunskap, men att deras personlighet, att de kunde bjuda på sig själva, att de var personliga och visade att de faktiskt tyckte om dem var det viktigaste. Att det var lite kaotiskt i början av varje lektion hade inget med lärarna att göra, men lärarna skulle vara bra på att "fånga upp dem" de fem första minuterna i genomgången, annars var det svårt att komma in i det sedan.

- Elev 2: Asså lärarna bara står där framme och pratar, det är liksom inte så inspirerande, om dom bara bla bla bla och det är jättetråkigt. Om dom skämtar lite och säger lite så så vill man hellre lyssna

Eleverna, som så ofta, önskar gärna mer underhållande undervisning.

Läraren som ställer krav

De ville gärna att läraren ställde höga krav på dem, det var jättetråkigt när man i "svenskan kunde få MVG utan att göra någonting", då ville man hellre slita för ett lägre betyg, men att det betydde något. En lärare i den ena skolan var helt klart den ena elevens favoritlärare, och den andra tyckte bra om hennes lektioner också. Det som kan vara anmärkningsvärt är att hon (läraren) var den som hade bäst genomgångar i ämnen som båda tyckte var svåra, (matematik och naturvetenskap), lät eleverna fråga under genomgången vid specifika tillfällen, och ställde också frågor till dem under tiden. Eleverna ansträngde sig verkligen för att kunna svara på hennes frågor under tiden, och blev jätteglada när de kunde svaret. Svarade de fel, var det inte hela världen, då förklarade hon bara igen, så att de skulle förstå. Denna lärare var också den lärare som ställde höga krav på dem. De fick slita för sitt "G" eller "VG" men då kände de sig väldigt nöjda med sig själva, för betyget kom med kunskap, att de faktiskt hade ansträngt sig.

Det framkom också att de lektioner som hölls av en lärare de tyckte om, också var de lektioner då de ansträngde sig mest. När de tyckte om läraren ville de att läraren skulle tycka om dem, och då på ett sätt vara till lags. De ville visa vad de kunde. Energin blev bättre när de hade dessa lärare. Självklart kunde nivån även på dessa lektioner skena iväg, men som det har visat sig genom intervjuerna så är ju inte alltid det tysta att föredra. Det kan mycket väl vara så att de sitter och bloggar i stället.

Metod- och resultatdiskussion

Vi, som om några veckor från skrivande stund är utexaminerade lärare som dessutom har erfarenhet från undervisning och en nyexaminerad, uppdaterad utomstående syn på skolvärlden, önskar att samhället, skolan, föräldrar, lärare och elever skall bli mer observanta och medvetna när det gäller elevers rätt att kunna bedriva inläring utan för mycket distraktion. Vårt mål att nå elevernas egna tankar och deras upplevelser lyckades vi med genom våra intervjuer där vi, trots vår oerfarenhet, lyckades närma och skapa kontakt med eleverna:

Vår påverkan

Något som kan vara värt att tänka på är att de elever vi intervjuade inte visste vad vi ville få ut av deras svar, de visste inte vad det var vi letade efter. Däremot visste de att vi gjorde ett forskningsarbete som rörde skolan, och detta för att vi skulle bli gymnasielärare. Detta kan ha påverkat eleverna. Även om vi sa att vi var intresserade av elevernas perspektiv och inte lärarnas, kan de, även om de var mycket trevliga och tillmötesgående, sett oss som ”de vuxna”, precis som lärarna, de som klagar över att eleverna i dag är så stökiga, som är trötta på alla förseningar, irriterade över att ingen lyssnar. Det kan då eventuellt vara svårt att säga som det faktiskt *är* i klassrummet till oss. Skulle de klaga och säga att det alltid är en fruktansvärd ljudvolym, att alla bråkar och ingen lyssnar, då hade de också kunnat förvänta sig följdfrågor som gjorde att de var tvungna att försvara sig, för att vi då hade lagt detta på eleverna. Det är ju inte läraren som står och för ljudvolymen, bråket och bloggandet när denne skulle lyssna på eleverna. Inte i de flesta fall i alla fall.

Vi upplevde något som kanske kan kallas för försvarsinställning i början av intervjuerna innan de förstod vad frågorna handlade om. Det kändes nästan som de förväntade sig att frågorna skulle handla om dem, på ett negativt sätt, att de skulle behöva stå upp för sig och sina kamrater, att allt det dåliga inte gällde deras klass. När de sedan märkte att frågorna inte var av den karaktären öppnade de upp sig mer och mer.

Och det får vi väl visa förståelse för, som resultatet visar, utgår eleverna från att många av lärarna är trötta på arbetsmiljön och på dem.

Elevernas och lärarnas verklighet

Vi märkte snabbt att de som valt att samtala med oss, var pratglada och skärpta människor. De verkade trivas bra i skolan, och vissa satsade på höga betyg. Men det var svårt att få ur dem något med eftertanke i början. Många gånger kom svaren som på automatik, man vet vad man ska säga. Allt är bra, det finns inga problem, lärarna är bra, det är nästan alltid tyst på lektionen, de antecknade flitigt under genomgången, alla har gjort det de ska hemma, alla är i tid, alla pluggar på håltimmarna. Vi började undra för oss själva, Tycker verkligen eleverna så här? Skiljer sig lärarna och eleverna så mycket åt i deras uppfattning av vad som sker?

Vi fick alltså ställa väldigt många små följdfrågor för att komma åt kärnan i det vi behövde. Det visade sig ju att deras första verklighetsuppfattning inte stämde överens med det som sedan kom fram under de mer ingående frågorna. Då fick vi höra om utskällningar av lärare för att de inte förstod, att de inte ens dök upp på lektioner där de inte tyckte om läraren, att de väldigt ofta, även dessa elever, var försenade till lektionen och att de förstod att det var frustrerande för de andra eleverna och läraren som kom av sig mitt i genomgången, att de åkte hem på håltimmarna (men att de faktiskt föredrog lektioner), och gjorde annat än att anteckna

med sina datorer. Med stöd från Colnerud drar vi en konklusion att detta är en konsekvens av att elever ”vänder sig bort från arbetet, pratar, kommer försent och undviker att arbeta (Colnerud 2002:105-107). Om lärarean anser detta vara ett problem som Colneruds undersökning visar, och elever enligt vår undersökning kan understryka, frågar vi oss varför problemet kvarstår.

Visst än så länge går de på gymnasiet, och det är en frivillig skolform, men det betyder väl ändå inte att allt inom skolan är frivilligt? Har man åtagit sig att gå gymnasiet, har skolan inte då rätt att ställa krav på vad som skall göras under dessa år? Man kan väl inte få göra som man vill utan konsekvenser? Om så skulle vara fallet, är det mycket som sedan måste ändras för att de skall kunna klara av livet och vara en del av samhället. Dessa elever gick sista året, de har en termin kvar. Skolan och läroplanen har krav på att eleverna skall förberedas inför det vuxna arbetslivet i samhället (Lpf 94:2.4:14). Vad gör de på sin arbetsplats, när de kommer ut i arbetslivet, om de inte tycker om sin ena chef? Går de inte till jobbet de dagar hon är där då? Och kommer man försent flera gånger i veckan, och inte har gjort det man skall under veckan, får man inte vara kvar på en enda arbetsplats idag. De gymnasieskolor vi varit på har inte rätt att kräva ett inlämningsdatum för någon inlämningsuppgift, kursplaneringen är bara en rekommendation, och lämnar elever in en uppgift tre månader ”för sent” får det inte påverka elevens betyg. Vi skulle vilja se hur det fungerar med alla tentor på universitetet, där föreläsaren inte ens vet vem du är, och ännu mindre vet ditt namn eller bryr sig om vilka förhinder du än må ha för att hemtentan inte kommit in i tid. Det är ett sätt att se det.

Maktlöshet. Lyssnar någon?

Men deras svar som från början var väldigt positiva och lättsamma, kan också bero på något annat. Det är vad som förväntas av dem. Alla började lite trevande, nästan lite förvirrat i början. Svaren var då korta, och försiktiga. Som om de var vana vid att det ungefär är så mycket tid någon i vanliga fall lyssnar på dem. När de sedan märkte att de fick prata hur mycket de ville, och uppmuntrades till ännu mer, hade de väldigt mycket kloka åsikter. Detta skulle också kunna bero på blyghet eller tafatthet, men de fann sig väldigt snabbt i så fall, och det fanns inte spår av blyghet i deras sätt att prata, gestikulera och förklara för oss när de sedan hade ordet.

Men i deras situation i skolan, kan säkert många känna en maktlöshet gentemot den vuxna skolvärlden. Det är ingen som lyssnar på dem ändå. Det som framgår av intervjuerna är ju att de gillar lärare med personlighet, men även de lärare som ställde högst krav. De gillar att ha flera lektioner i stället för fyra timmars håltimme, de vet inte vad de ska göra. Lärare, föräldrar, samhälle och politiker är naiva om de tror att tonåringar kan ta lika stort ansvar för sina studier och sina liv som många (men verkligen inte alla) vuxna klarar av att göra. De behöver fortfarande uppmärksamhet. Flera av dem beskrev hur härligt det kändes när de kände sig sedda och fick visa att de kunde svaret framför sina klasskamrater och sin favoritlärare.

Olika kunskaper

Det ligger även en problematik i skolans sätt att hantera olika kunskaper och olika sorters intelligens, anser vi. Precis som Eberhard och Zaremba skriver skall alla i dagens svenska skola behandlas lika, och vara på samma sida i matematikboken för att ingen skall känna sig

kränkt (Eberhard 2007 & Zaremba 2011). Men blir inte de elever som är jätteduktiga i vissa ämnen hämmade och kränkta genom att inte få utvecklas när de går till skolan? Eleverna borde få utvecklas inom sin egen förmåga, man kanske kan jämföra det med andra ämnen som exempelvis bild och estetiska ämnen, alla är helt medvetna om att en del är bättre på att skapa, få fram färger och nyanser, eller har bättre fantasi. Det känns inte som eleverna ser det som kränkande. En del läser bättre, en del skriver snyggare, en del räknar bättre. Och vad gör det? Att ta bort det faktum att vi faktiskt är olika som individer, och att det är en bra sak, kan väl inte vara vad vi vill uppnå. Läroplanen är tydlig på att varje individ skall stimuleras efter sina egna förutsättningar och att undervisningen alltså aldrig kan bli lika för alla (Lfp 94: 4 & 6). Som Beach (1999) skriver behandlas elever olika efter vilken gymnasielinje de går, medan Eberhard (2007) poängterar att elever behandlas lika trots olikheter: Alla får sänka sig till en simpel nivå, alltså får vi individer som är understimulerade och därmed kan störa arbetsron. Vi har alla våra svagheter och styrkor. Med stöd på Eberhard frågar vi då om inte samhället borde gynnas av att människor i skolan har insett vad de är bäst på, och vad de bäst tycker om att göra, så de sedan kan välja ett yrke de tycker om och är bra på. När eleverna i skolan sitter och blir uttråkade för att de inte har något att göra på lektionen, de skriker till läraren att de redan kan det här, det är tråkigt, måste ju ändå något vara fel. Ämnet skulle kanske vara stimulerande ifall eleverna fick en utmaning. Elever sitter uttråkade och lär sig ingenting nytt på en hel lektion, för att uppgiften är ny för vissa av de andra eleverna. Vi tror inte detta gynnar någon, inte de elever som uppgiften är ny för, som måste sitta i ett klassrum med klasskamrater som sysslar med helt andra saker, och det gynnar inte elever som skulle kunna lära sig ämnet på en högre nivå. Detta missgynnande gör paradoxalt nog att Eberhards uttryck ”trygghetsnarkomanernas land” blir till otrygghetens land.

Självklart kan det också finnas en problematik i att elever placeras i fack av lärarna. Har man som lärare, en elev i flera olika ämnen, kan det bli svårt att se elevens olika potenser i de olika ämnena. Men det, å andra sidan, borde det ju i så fall vara nu i dagens skola också.

Elevernas andra hem

Man måste ha i beaktning att skolan nästan blir som ett andra hem för elever då de vistas flera timmar i den varje dag. Skolan är också där som de har eller skaffar nya vänner, och för vissa kan lärare bli viktiga förebilder som de relaterar till. Även de elever vi talat med uttrycker att de gillar sin skolklass trots att de kallar skolan ett fängelse.

Eventuellt kan elever därmed känna ett skyddsbegär för skolan och vill eventuellt motsträvigt tala illa om den. Att tala illa om sin skola – sitt halva liv – kan vara en förödmjukelse mot det egna jaget eftersom där finns så stora kopplingar: talar man illa om skolan erkänner man sin egen situation som dålig. Att vi måste lirka ut information från eleverna ibland som inte passar ihop med en eventuellt romantisk bild kan vara en konsekvens av det.

På samma sätt är det tonåringar vi har talat med och som man så traditionellt säger hör det till tonårsandan att ”revolutionera”. Är man tonåring och går i gymnasiet med vuxna människor som ställer krav *skall* man säga att skolan är som ett fängelse. Annars är man inte en ”normal” tonåring. Det är minst lika logiskt som att tonåringar revolutionerar mot sina föräldrar. Tonåringar revolutionerar mot sina föräldrar, auktoriteter och vuxenvärlden, och skolan är en del av vuxenvärlden, vilket den också bör vara då gymnasiet skall förbereda elever för universitet och andra delar av fullvuxna samhällsfenomen.

Ett socialt system

Eleverna uttryckte många tankar om hur lärarens skall vara och alla har vi egna minnen om lärare, oftast en som var suverän och en som man gillade mindre. Vi har alla ofta egna erfarenheter och anledningar att tycka som vi gör om de olika tjänstepersonerna. Många har lärare som påverkade deras liv och minns än i dag inspiration, kunskap och visdomar som de bidrog med och inverkade med.

Som sagt beror det väldigt mycket på person vad som gör att en människa har goda associationer till en annan. Vissa kommer bra överrens för att de delar ett intresse, medan andra visar tycke för en människa för att den till exempel är snäll. Poängen här är att skolan är ett sådant socialt system med äkta människor som gör att vissa lättare ”kopplas” samman än andra. Intervjuerna visade att det påverkar om man gillar sin lärare eller ej: vissa ville inte gå in i klassrummet om de inte gillade läraren, andra uttryckte att de ville göra vad läraren bad om i fall man gillade henne eller honom. Man gillar att göra människor man tycker bra om nöjda, och man vill att de skall tycka bra om en och ens arbete tillbaka. Med stöd från Granath blir det problematiskt när läraren tvingas ha flera roller. Lärarrollen blir suddig vilket gör att både elever och läraren inte helt förstår sina uppgifter (Granath 2008:166-178).

Med det sagt skall man inte integrera ”intimiseringsrollen” som råd i hur lärare skall bete sig: för det första är det omöjligt att glädja alla inom en bred repertoar: vissa vill ha stränga lärare andra vill ha snälla lärare och anledningarna till det är olika igen, till exempel beroende på vilka ambitioner och planer man har. Men det kan påverka hur elever svarar och tänker kring intervjufrågor som ”hur tycker du att en lärare skall vara”.

Det har också stor betydelse hur trygg eleven känner sig med andra elever. Det finns alltså en interaktion mellan eleverna själva och inte bara mellan elever och lärare. I denna uppsats har vi inte hört de eleverna som inte i första hand uttalar sig: den blyge, den som aldrig säger något men som skriver jättebra på läroplattformen. Att vi bara, inte avsiktligt, talat med elever som i alla fall ger uttryck för att de känner sig trygga i skolan måste hållas i bakhuvudet när man läser citaten och tolkningar av dem. Som Säljö poängterar är eleverna mer än hjärnor. De är också individer med psykologiskt innehåll (Säljö 2000:45-46).

Flera elever som faktiskt yttrade att de tyckte lärdom är viktigare än ”humorlektioner” då de kände sig piggare och motiverade att lära sig om de kände att de lärt och förstått något framför lektioner som hade varit roliga och mysiga, yttrade gång på gång att lärare är tråkiga. Humorkravet är något som växt i hela samhället: museum omformas för att bli mer lättillgängliga, roliga och mer lättsmältbara på bekostnad av det verkliga innehållet, och under det sista riksdagsvalet hade vi Peter Jihde och Christan Luuk som deltagande programledare för att spexa upp underhållningsfaktorn.³ Detta rolighetskrav finns inte minst i skolan där det nästan har blivit en slogan att det skall vara kul att gå i skolan, det skall vara kul att lära sig. Och visst kan det, men det har misstolkats. Att allt skall vara kul och lätt är en något ”bortskämd” tanke som är en problematisk eftersträvan därför att den inte är rimlig: lycka är något som inte bara kommer till en utan det är något som är resultatet av hårt arbete. Att pröva, sträva och till sist uppleva av att man kan anstränga sig och lyckas är det som till syvende och sist ger självkänsla, resultat och den roliga känslan. Detta visar inte minst våra intervjuer. Att eftersträva att allt skall vara roligt har av många elever och vuxna misstolkats till att man ska sitta och skratta till sig kunskap, att det på något sätt skulle vara outvecklande att syssla och sträva med något man inte automatisk finner tycker för är en absurd tanke: att

³ Se t ex <http://kulturimperiet.se/artikel/ursakta-men-ar-det-nagon-som-bryr-sig/> hämtat 2011-12-10.

sträva med problematik är något som fodrar hjärnkapacitet och hjärntrim, och en sådan utveckling som det resulterar i är något alla elever borde erbjudas och uppmuntras till i en skola. Att eleverna som alla klagade på att lärarna inte var tillräckligt roliga faktiskt tyckte att de mätte bäst efter lektioner som de hade lärt och förstått något av är ett solklart exempel på detta. De uttryckte dessutom att de föredrog stränga lärare som bara gav G efter att man strävat i stället för en som gav MVG utan ansträngning. I sådana fall tappar man meningen med att anstränga sig, och ett MVG utan ansträngning och strävan ger ingen mättad behovskänsla. Enligt Dovemark råder det en rädsla för att sätta krav, samt en stress att ge goda betyg för att kunna locka till sig elever till den marknadsstyrda skolan (Dovemark 2004:87). Resultaten att eleverna verkar få ”snällbetyg” stämmer även ihop med Zarembas studie som visar att svenska elever upplever att de har lägre krav på sig än andra elever utomlands (Zaremba 2011:49).

Man kommer här in på medias ”hysteri” om ”krissskolan” som Avdic menar är överdriven. Hon menar att svenska skolan befinner sig på en stabil genomsnittlig nivå vilket hon analyserar utifrån de internationella resultaten. Vi frågar, utifrån de andra författarnas konklusioner, om resultaten kan vara missvisade eftersom betygen, som hamnar i de internationella mätningar, inte motsvarar en önskad kunskapsnivå, utan ett resultat av eventuella lägre krav. Avdic skriver också att hon inte hittat de lärare som uppfattar just sin egens skola som i ”kris”. Vår erfarenhet är annorlunda.

Genom sänkningen av kraven sviker vuxenvärlden på så sätt ungdomarna. En ”låt-gå” inställning där lärare, föräldrar och samhälle inte vågar ställa krav är inte kompatibelt med en vuxen-barn-relation där den vuxne skall vara ett föredöme när det gäller samhällsstruktur, normer och regler. Eftersom uppfostran är mer och mer överlåten till staten genom dagis, skolor och omsorg, och föräldrar därmed antagligen tillbringar mindre tid med sina barn, är det ännu viktigare att lärare håller stånd som en vuxen erfaren förebild vilket alla barn och ungdomar behöver.

Detta tar oss åter igen in på temat lärarnas roll, och de får ett antagligen för stort ansvar. Läraren skall uppfostra, vara stöttande, göra att elever som inte ens kommer till skolan klarar sig genom åtgärdsprogram. De skall bedömma och sätta betyg, de skall informera föräldrar om elevernas tillstånd och utveckling. De skall inneha stora psykologiska och sociologiska kompetenser för att kunna hålla ordning i varje klass med 30 olika individer, vilket innebär dryga 100 elever varje vecka. De skall kunna utstå den press det innebär att bli utvärderad av dessa ofta kritiska individer som föreläsare framför klasser i princip varje dag (Granath 2008:166-178). Är det rimligt frågar vi då att lägga allt detta ansvar på lärare, och förvänta sig att de skall lyckas på alla plan?

När Skandinavien elever placeras dåligt i internationella tester som Pisa finns de som spekulerar om det är för att Skandinaviska skolor lägger så stor vikt på respekt, humansim, trevlighet och snällhet för att eleverna skall bli mer ödmjuka framtida röstande medborgare. De dåliga resultaten i PISA skulle på något sätt rättfärdigas av att skandinaviska elever är eller kommer bli så snälla medborgare i framtiden. Frågan är om det verkligen har blivit så. Om inte annat är det en konstig konklusion att mindre krav skulle öka respekt, då det är kunskap som ofta genererar respekt för andra och sig själv.

Vidare forskning

Det hade varit önskvärt att utföra en ännu större studie av elevernas arbetsro-möjligheter i skolan. Vi har enbart pratat med fyra individer och det skulle vara önskvärt att tala med fler, kanske på fler orter i och utanför Sverige. Intressant hade också varit att fråga lärarna vad de anser om att elever måste ta till vissa åtgärder för att kunna bedriva inläring på en plats där allt redan borde vara tillrättalagt för det. Om lärarna generellt inte upplever arbetsron som bristfällig står vi inför stora utmaningar. Ökad forskning kring detta problem borde vara av hög prioritet så att vi kan lösa detta problem och få en bättre skola.

De hörselskadades riksförbund menar att den största koncentrationen uppnås under naturljud. Med naturljud menas rinnande vatten, rasslande löv kanske lite fågelkvitter. Skulle det vara något att implementera i klassrummet? Intressant hade det varit att undersöka om ökad koncentration uppnås i ett klassrum där läraren spelar upp naturljud på band. Ökad koncentration leder ju också till arbetsro.

Referenslitteratur

Arbetsmiljöverket: *Skolans arbetsmiljö - resultat av en enkätundersökning våren 2002*
<http://www.av.se/dokument/publikationer/rapporter/RAP2002_10.pdf> Hämtat 2011-12-05

Arbets- och miljömedicin (AMM): BUS – stressreaktioner hos barn i relation till buller i skolan:
< <http://www.ammuppsala.se/default.asp?headId=6&pageId=410&subMenuOne=128>>
hämtat 2011-11-05.

Arnesson, Daniel & Leonardsson, Joakim (2007) *Fysisk klassrumsmiljö- en hermeneutisk bildstudie av hur gymnasieelever och lärare upplever samt önskar sig sin fysiska klassrumsmiljö*, Examensarbete Luleå tekniska universitet, Institutionen för Utbildningsvetenskap

Avdic, Åsa (2010) "Att skapa kris i skolan" i Christian Lundahl, Cristian & Folke-Fichtelius, Maria (red.) *Bedömning i och av skolan - praktik, principer, politik*, Lund: Studentlitteratur

Beach, Dennis (1999) "Om demokrati, reproduktion och förnyelse i dagens gymnasieskola" i *Pedagogisk Forskning i Sverige* 1999 årg. 4 nr 4 s 349–365 issn. 1401-6788. Institutionen för pedagogik och didaktik, Göteborgs universitet

Brodow, Bengt & Rininsland, Kristina (2002), *En skola som om elever betydde något: skolan speglad i elevers skrivande - analys och debatt*, Malmö: Gleerups

Claesson, Silwa, (2009) *Lärares hållning*, Lund: Studentlitteratur

Colnerud, Gunnel & Granström, Kjell (2:a uppl. 2002) *Respekt för läraryrket: om lärares yrkesspråk och yrkesetik*, Stockholm: HLS Förlag

Dovemark, Marianne (2004) *Ansvar - flexibilitet - valfrihet: en etnografisk studie om en skola i förändring*, Avhandling Göteborgs universitet

Eberhard, David, (2007) *I trygghetsnarkomanernas land: Sverige och det nationella paniksyndromet*, Månipocket

Granath, Gunilla (2008) *Milda makter! utvecklingssamtal och loggböcker som disciplinerings tekniker*, Avhandling: Göteborgs universitet

HRF, *Kakofonien. En rapport om störande ljud och samtalsvänliga ljudmiljöer*, (2009) Hörselskades riksförbund

Low, Beryl & Nyman, Jaana (2008) *Arbetsro i skolan ur ett elevperspektiv*. Examensarbete vid Göteborgs universitet Sociologiska institutionen

Lpf 94: Läroplan för de frivilliga skolformerna, reviderad 2011, Stockholm: Skolverket

Mossberg, Frans (2008) *Tystnad ger bäst inläring*. Göteborgs Posten 2008.04-24

Nyberg, Lena (2006) *Ny rapport: vill man gå på toa ligger man illa till*
<<http://www.barnombudsmannen.se/i-media/pressmeddelanden/2006/2/ny-rapport-vill-man-ga-pa-toa-ligger-man-illa-till/>> hämtat 2011-12-13

Samuelsson, Marcus (2008) *STÖRANDE ELEVER KORRIGERANDE LÄRARE. Om regler, förväntningar och lärares åtgärder mot störande flickor och pojkar i klassrummet*, Avhandling, Linköping universitet

Saugstad, T (2004) "Vejledning og intimitetstyranniet" i Granath, Gunilla (2008) *Milda makter! utvecklingssamtal och loggböcker som disciplinerings tekniker*, Avhandling: Göteborgs universitet

Sonidsson, Eva & Omanovic, Jasenko (2009) *Ljudnivån i skolan*, Motion till riksdagen 2009/10: Ub249.

Statens folkhälsoinstitut (FHI) "Buller i skolmiljön – förekomst, effekter och åtgärder"
< <http://www.fhi.se/Handbocker/Uppslagsverk-barn-och-unga/Buller-i-skolmiljon--forekomst-effekter-och-atgarder/>> hämtat 2011-11-05.

Säljö, Roger (2010) *Lärande i praktiken - Ett sociokulturellt perspektiv*, Stockholm: Nordstedts

Trost, Jan (1993) *Kvalitativa intervjuer*, Lund: Studentlitteratur

Waye, Kerstin Persson, Agneta Agge, Fredric Lindström & Marie Hult, *God ljudmiljö i förskola – samband mellan ljudmiljö, hälsa och välbefinnande före och efter åtgärdsprogram*, Rapport nr 2: 2011 Avdelningen för Samhällsmedicin och Folkhälsa, Salgrenska akademi, Enheten för Arbets- och miljömedicin.

Zaremba, Maciej, (2011) *Hem till skolan*, Natur och kultur

Noter:

Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning:
<http://www.codex.uu.se/texts/HSFR.pdf>. Hämtat 2011-12-05

PISA: http://www.pisa.oecd.org/pages/0,2987,en_32252351_32235731_1_1_1_1_1,00.html, hämtat 2012-01-13

"Uunderhållningskrav" <http://kulturimperiet.se/artikel/ursakta-men-ar-det-nagon-som-bryr-sig/> hämtat 2011-12-10

